

ŽIVOT

LIST ZA
UNUTARNJU KULTURU

Broj 10.

Srpanj 1922.

Godina III.

Okovani Prometej.

Kad čitate staru priču o Prometeju, uz koga pristajete? Uz Zeusa ili uz titana Prometeja, što je ljudima donio vatru? »Razumije se, uz Prometeja.« — To sam i sam znao. I nema zacijelo među vama nikoga, ko bi bio drugog mišljenja. Mi smo već od mladosti navikli, da budemo uz onoga, koji nam je donio vatru, pa bilo to i bez Zeusova dopuštenja. Mi mu opraštamo, jer napokon, što bismo bez vatre?

Ali onda kakva ima smisla, što je Zeus prikovao titana na petinu kavkasku? Čemu priča o jastrebu, što mu dnevno kljuje pluća? Zar samo zato, da se pokaže strašna srdžba oca bogova? A onda opet nastaje pitanje: Pa zašto je Zeus vidio u Prometejevu činu tako strašno zločinstvo?

U priči dakle leži neki dublji smisao. Puno se već puta opazilo kako narodna duša u svojim pjesmama i pričama shvaća život melanholično, i kako voli ono što je žalobno i turobno; ali se redovno uzimalo, da to nije drugo nego neko veselje do sentimentalnih ugodaja. Zacijelo je to kadšto tako i bilo — uistinu pak ova ljubav do tragičnoga dolazi otale, što naravna duša u svom jednostavnom opažanju shvaća sam život daleko dublje i istinitije, nego t. zv. obrazovani čovjek, na koga život ne djeluje u velikim potezima poradi prenatrpanog znanja. Zar se ne sjećate kako se narod i narodna poezija, pored svega poštivanja junaštva, ipak puni groze i straha odvrću od titanske smionosti i od bezobzirnosti, kojom ljudi gaze poniznost i čednost? U staroj poeziji dolazi ovo do izražaja ponajčešće u korovima; u sredovječnoj priči o Faustu vidimo također čudnu smjesu od groznog udivljenja i od sigurnosti, da je buntovnik ipak dospio u pakao t. j. da je njegovo djelovanje napokon tragično svršilo, i da nije pripalo carstvu istinski stvaralačkog života.

Ovo je osnovna misao i u Prometejevoj priči. U dubljini narodne duše odrazio se Prometejev čin posve drukčije, nego u onim djelovima naše unutrašnjosti, koja je nakrenuta časovitim uspjesima ljudske borbe za opstanak, i koja je ispunjena najbližim potrebama i zahtjevima svakidašnjeg života. U onim se mirnim dubljinama ne osjeća samo silni prirast snage i života, koji onda prodire u ljudsko društvo osvajajući vlast nad naravnim silama, nego se i s dubokom grozom predosjeća prekomjerna drskost, koja će čovjeka obuzeti

na vrhuncu njegove moći, kao i bezgranična težnja, koja će u njem razulariti upravljanje sa svijetom sile. I kao što je ono nekoč na pomolu velike industrije nastala među engleskim radništvom pjesma o kralju pare, koja razorno bjesni preko sviju životnih prilika, dok napokon u općem kaosu sam sebe ne uništi: tako je ovdje priča naslikala sliku titanskog čovjeka, koji se preuzetno uzda u svoju snagu i teži za gospodstvom nad elementima—a viši ga zakon svijeta prikiva na pećinu, i tako po bezgraničnoj slobodi postaje uistinu neslobodan; sad tek postaje pravo podložan elementima, a jastreb, što ga kljuje, njegove su nezasične želje. Pandora pak, ona što sve nagrađuje, utjelovljuje iluziju, koja titanskog čovjeka obmanjuje, iluziju, kao da je nezasično ispunjavanje sve to većih potreba pravi dar božji, jamstvo napretka, a onamo zapravo samo ispušta iz svog suda golemu vojsku nevolja. —

Učinit će se kome, da ovime posvema ustajemo protiv Prometeja, i on će nam se s pravom suprotstaviti tvrdeći, kako ne dolazi samo zlo i pokvarenost otale, što čovjek gospoduje elementima. I posve pravo. Ali to ne veli ni priča. Ono što u priči izazivlje grozu, dolazi u prvom redu otale, što je vatra oduzeta u prkosnom protivljenju protiv Zeusa. Božanstvo je pak ovdje onaj viši red savjesti, koji od svakoga traži, da ograniči sebe, i da ovom redu žrtvuje svoje nagone i svoju bezobzirnu samovolju. Da po onom titanskom u čovječjoj naravi, po duševnoj i socijalnoj energiji, što se koncentriše na zemaljsko, dolazi u čovjeka neiscrpiva snaga, i da to u njem piri prkosnu sigurnost i neumjerenu požudu—to je ono, što je priča vizionarno obukla u sliku, kako je vatra ugrabljena u prkosnom protivljenju protiv najvećih vrednota života. Otale onda vizija priče izvodi daljnu tragičnu sudbinu titana: Vlast nad zemaljskim dobrima, bez velike poniznosti, vodi do najvećeg robovanja čovjekova materiji!

Pogledamo li mirno u život današnjih ljudi; ono strašno gomi-lanje neodgovornog bogaćenja; cijeli svijet užitaka, što iz dana u dan rastu; gospodski moral, koji se sve to više širi i stavlja na oltar pravo uživanja: zar nije sve to Prometej, okovan na pećini, a jastrijeb kljuje, kljuje?...

»Odviše si bogato nagrudio čovjeka,« veli Hefest u Eshilovoj drami »Okovani Prometej«, pribijajući titana na Kavkaz. Ni Eshil nije gledao u okivanju titana tek neku mrzovolju svemogućeg oca bogova, nego tragičnu sudbinu civilizacije, naime, da smrtni čovjek radi svoje opojne moći nad elementima gubi po vječnim zakonima života sav smisao požrtvovnosti nevidljive vrednote života, i zato baš biva konačno posve okovan u materijalnost. Ali se kod Eshila okovanome proriče Spasitelj, koji će opet izmiriti čovječanstvo sa smrtnim ljudima, Sin Božji, koji u sebi spaja moć i poniznost, puninu života i volju odricanja. Kad se ono titansko u čovjeku već dosta natrpi od svoje nezasićenosti, onda će se sam čovjek početi da ogle-

da, ne bi li se riješio ove prkošljive sebičnosti i ušao ponizno u veće moći života i tako podredio sebe onim svetinjama duše, što se očituju u slici božanstva.

Malo ima priča, koje bi upravo za naše doba imale tako dubok smisao, kao evo ova priča o Prometeju. Svi smo mi povučeni u titansko djelo nadvladavanja prirode — svi sudjelujemo, neko ovdje neko ondje, u poslu, da pridobijemo čovjeku sile neba i zemlje. Svima nam se pruža Pandorin sud s nezasitnim skupom užitaka i sa snovima budućih naslada. I u ovoj borbi za prevladom nad materijom, izloženi smo napasti, da postanemo što više materijalni. Svima nam prijeti pusta stijena sebične osamljenosti uza sve bogat-požude.

Učimo se iz ove duboke spoznaje života, što se krije u priči o Prometeju! Ne gledajmo više ovu priču kao tek neko uveličavanje titana, nego kao duboku opomenu, što nam tamo iz tamnih vremena, iz punih i jakih trzaja kulturnih početaka dovikuje, da titanizam može samo sa silom savjesti i s iskrenom čednosti izdići čovjeka nad materiju.

Reći će se možda: A zar nema i zar nije oduvijek bilo časnih muževa znanosti, koji su divnom čednosti i još divnijom požrtvovnosti osobnog života, vjernim radom otimali prirodu njezine tajne? Gdje je tu pećina kavkaska, gdje jastrijež? Posve dobro. Ali je isto tako bilo na tisuće ljudi, a ima ih i danas, koji bez ikakva osobnog užitka, iz dana u dan organizuju teškim i prijegornim radom cio svijet ljudskog gospodarstva i uvode u nove kolotečine. A da li je time ujedno i rečeno, da je sve ovo silno bogatstvo, što je nastalo po ovim idealnim silama, postalo istodobno i blagoslov za čovječanstvo? A nije li sve ovo u prvom redu velika napast za praktični materijalizam i za propadanje duha u komforu?

Pa ako čežnja za novim znanjem i na vrhuncu duševnog rada pokazuje sjajne pojave nesebične predatnosti, je li time već rečeno, da će ovo znanje sa svojom sigurnosti, sa svojom grdnom napasti da se uzoholiš, sa svojim neprestanim stvaranjem novih užitaka postati u širokim masama ljudstva i vrelom prave kulture? Kad rudar uz pogibao života iz tamnih rovova zemlje vadi zlato, znači li to odmah, da ovo zlato i na površini služi višem životu duše? Postaviti ova pitanja, znači odgovoriti na njih. A zar ne vidimo danas, kako bujica bezobzirnih užitaka sve jače i jače raste i ulazi i u redove duševno-tehničkog rada, te i njih povlači u sve to veću beznačajnost; kako ovaj čisto materijalni dio života i cijeli svjetovni nazor o uživanju nastoji malo pomalo da posvuda namjesto idealne predatnosti postavi materijalne motive?

Kako da u ovakim prilikama ostanemo vjerni višem životu? Samo tako, ako otvoreno pogledamo u oči velikoj pogibli; ako ne padnemo na koljena pred pustim znanjem i snagom i ponajpače, ako ne zaboravimo ono najglavnije, a to je: jačanje značaja.

Nemojte se stoga nikada smijati uzvišenim podvizima prijašnjih ljudi, koji su nastojali, da dobrovoljnim siromaštvom izbjegnu raznim željicama za udobnošću, što no obično vode u moralnu smrt; ili su svojevrijednim poslušom savijali ukočenu sebičnost, koja čini svaku žrtvu nemogućom; ili su napokon zavjetom čistoće žrtvovali osjetne nagone, koji često obmanjuju i nas i naše najbolje odluke.

Živite i u svagdašnjem životu i na slobodi imajući pred očima onu strogost, onu tišinu i onu poniznost, što posvećivahu život onih ljudi.

Odvratite se od bezgranične mekoputnosti ovog našeg vremena, koje već nema nikakova smisla za onaj najčasniji cilj pravoga čovjeka: izgrađivanje svoga vlastitoga značaja!

I namjesto pustih tjelesnih športova, što se danas tjeraju s toliko naprave i pozerstva, odredite sebi svaki dan jedan zadatak odricanja, djelotvorne ljubavi i umjerenosti, jer, vjerujte mi, da bez ovakog bezobzirnog boja sa samim sobom ne ćete nikada dostići onaj viteški znak, što pripada — pravim slobodnim ljudima! (Fr. W. Foerster, *Jugendlehre* str. 55. ss.; *Lebensführung* 304. ss.)

Prozor (Otočac)

Preveo G. Starčević.

Kraljevstvo Božje — prva velika vlast.

Bili smo svjedoci katastrofama, kakve udaraju žig povjesnim periodama: gledali smo gdje se ruše carstva velika, moćna, koja su—rekao bi—bila sazdana za vječnost...Niču nove države, ali i njih će bilo kad zadesiti udes svega zemaljskoga...Vrijeme gradi, vrijeme razgrađuje. . . I nehote traži duh ljudski nešto stalno i trajno pa sred vječitog raspadanja carstva i kraljevstva nalazi samo jednu stalnu točku—kraljevstvo Božje, Crkvu, mističko tijelo Kristovo. Njegova je vrijednost apsolutna i zato nadilazi sve socijalne tvorevine ljudske kao što nebo nadilazi zemlju. Uzvišeno je nada sve to Božje kraljevstvo, s koje ga god strane posmatramo.

1. Kraljevstvo Božje nadilazi sva zemaljska kraljevstva trajanjem. Prema njemu su kasno nastale i najstarije svjetske monarhije—egipatska, babilonska, asirska. Ono seže u prapočetak povijesti čovječanstva, osnutak mu je sadržan u tajinstvenom obećanju, da će potomstvo žene satri glavu zmijinu. Po veličajnom je planu Mudrosti raslo neprekidno, dok je napokon na Duhove dobilo potpuni od Boga zamišljeni lik. . . O tom kraljevstvu Božjem vrijeđe riječi Bossueto-ve: »Ono ispunja u neprekinutom vezu sve minule vijekove; ono je djelo Onoga, koji mu je jedini mogao napraviti i izvesti nacrt, koji obuhvaća sve vijekove.« Triju pomenutih svjetskih država, pa goleme macedonske i svesilne rimske države već davno nestade, a kraljevstvo Božje, koje im je stajalo uz kolijevku, još postoji i postojat će i onda, kad sadašnje države već davno budu iščezle s lica zemlje. Lijepo veli engleski povjesničar Macaulay, da je katolička Crkva